

Heidi Hämäläinen

Inklusiokysymysten äärellä – Foorumiraportti: Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Together – Finnish- German Museum Forum 2017

Suomalais-saksalainen museofoorumi Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Together – Finnish-German Museum Forum 2017 pidettiin Berliinissä 16.–17.10.2017 Suomen Saksan-instituutissa ja Berliinin juutalaismuseossa. Ohjelmaan lukeutui katsauksia museoiden inklusioprojekteihin, paneelikeskusteluja, museovierailuja sekä pöytäkeskustelut aiheista Missä olemme nyt, Mitä odotamme ja haluamme saavuttaa tulevaisuudessa sekä Seuraavat askeleet Suomen ja Saksan yhteistyössä. Osallistujajoukko koostui motivoituneista yleisötyöntekijöistä sekä aiheesta kiinnostuneista tutkijoista ja kulttuuriosaajista. Foorumin mahdollisti runsas tukijoiden joukko: sponsoreina toimivat Bundeszentrale für politische Bildung, Bundesverband Museumspädagogik e.V., Suomen Saksan-instituutti, Berliinin juutalaismuseo, Museovirasto ja Svenska kulturfonden. Foorumin järjestivät Suomi-Instituutti ja Berliinin juutalaismuseo, ja Kulturprojekte – Inklusive Kulturarbeit, Bundesverband Museumspädagogik e.V., Kulttuuria kaikille -palvelu ja Museovirasto koordinoivat sen yhteistyössä Suomen museopedagoginen yhdistys Pedaali ry:n, Suomen museoliiton ja Deutscher Museumsbund e.V.:n kanssa.

Tämä raportti avaa kyseisen museofoorumin tapahtumia ja siellä käytyjä keskusteluja johdatellen kysymyksiin siitä, mitä inklusio merkitsee museokentällä nyt, kuinka siihen pyritään ja millaisia muotoja sen on mahdollista ottaa tässä ajassa. Avaan raportin teemaan soveltuvalla teoriaosuudella, mikä valottaa inklusiokysymystä museokirjallisuudessa ja sitä, kuinka se voidaan nähdä osana jo pitkään kirjallisuudessa esiintynyttä post-museo-liikettä. Raportissa ilmenee foorumilla kuultujen esitelmien sisällöt, paneelikeskustelujen vahvimmat aiheet inklusiokysymykseen liittyen sekä foorumin päättävissä pöytäkeskusteluissa esiin nostetut aiheet. Inklusio osoittautuu monitahoiseksi ja monimuotoiseksi kysymykseksi kontekstista riippuen.

Termin inkluusio sisältö museokentällä vaihtelee ja hakee muotoaan, mutta se ymmärretään yleisesti esteettömyyden edistäjäksi. Inkluisio merkitsee mukaan ottamista sulkematta ketään ulkopuolelle taustoista, kyvyistä, tiedoista, sosiaalisesta statuksesta tai muista ominaisuuksista riippumatta. Lisäksi inkluusio voidaan määritellä saavutettavuustyön selkärangaksi ja usein erityisiin kohderyhmiin liittyvän työn filosofiaksi ottamalla vähemmän edustetut ryhmät – tai he joiden pääsy museoon on erityistä vaikeaa tai mahdotonta – projektin osaksi. Katson inkluusioajattelun koskettavan myös heitä, joita ei voida määritellä mihinkään kohderyhmään kuuluvaksi, mikä tekee työstä tietenkin monimutkaisempaa, vaikka inkluusiota ei koskaan olisikaan ilman eksklusiota. Valintoja tehdessä valitaan myös jättää jotakin ulkopuolelle.

Inkluusioajattelu osana post-museo-liikettä

Aiheen kannalta oleellista museokirjallisuutta on runsaasti saatavilla. Termit, joita tässä yhteydessä voidaan tarkastella, ovat vahvasti jo pitkään museokirjallisuudessa esiin nousseet post-museon käsite, elitismi sekä modernistisen museon paradigma. Näiden teemojen esiin tuominen perustelee käydyn inkluusiokeskustelun tarpeellisuutta. Post-museo on demokraattinen tila, jossa yhteisön panoksella sisältöihin, keskustelulle ja vastavuoroiselle kommunikoinnille annetaan merkittävää painoarvoa mahdollistaen siten kävijän tai käyttäjän todelliset vaikuttamismahdollisuudet. (Hooper-Greenhill 2000: 153; Lindauer 2007: 305; Janes 2007: 135, 143; Marstine 2006: 19.) Museon elitistisestä luonteesta ja elitismia vahvistavista, modernistisen eli perinteisen museon ydintehtäviksi katsotuista kokoelma- ja tutkimustyöstä kirjoittavat esimerkiksi Fleming (2002: 213–219); Jung (2010: 282); Lindauer (2007: 305); Rancière (1991: 5–7); Fyfe (2011: 38); Hoelscher (2011: 210, 215) ja Marstine (2006: 8–10). Perinteisen eli modernistisen museon ja post-museon ominaisuuksia on havaittavissa samanaikaisesti monissa museoissa, mikä painostaa hyödyllisesti museoammattilaisia tarkastelemaan heidän käytäntöjensä poliittista osallisuutta- (Lindauer 2007: 305–306-). Joillekin ajatus post-museosta edustaa liikettä kohti karnevaalihenkiä tapahtumia, joissa museoiden ydinajatus unohdetaan- (McClellan 2007: 267). Janes (2007: 134) summaa nykymuseon olevan ristipaineessa pyrkiessään vahvoihin yleisösuhteisiin vastuullisena sosiaalisena instituutiona maailmassa, jossa raha ja tehokkuus sanelevat säännöt.

Inklusiivinen strategia on hyvin tiedostettu toimintasuunnitelmissa, mutta tämän toteutuminen käytännössä herätti foorumiin osallistujienkin keskuudessa skeptisyyttä. Nina Simonin (2010: 26) osallistumisen viidestä tasosta yleisimmät ovat kaksi alinta: *Yksilö käyttää sisältöä* ja *Yksilö keskustelee sisällön kanssa*. Monet perinteiset museokävijät tyytynevät näihin tasoihin, mutta tasot kolme, neljä ja viisi – Kolmannella tasolla *Yksilölliset kanssakäymiset verkottoituvat yhteen*, neljännellä *Yksilölliset kanssakäymiset verkottoituvat sosiaaliseen käyttöön* ja viidennellä *Yksilöt*

kytkeytyvät toistensa kanssa sosiaalisesti – voisivat houkutella lukuisia potentiaalisia kävijöitä. (Simon 2010: 27.) Osallistuminen on inklusion edeltäjä, sillä inklusio ilmaantuu osallistumisen osoittautuessa todelliseksi tokenistisuuden tai manipulatiivisuuden sijaan. (Taket ym. 2014: 28-). Moni osallistuminen merkitsee kuitenkin ”osallistumista muiden keksimään peliin” (Sternfeld 2012). Skeptisimmät teoreetikot uskovat, että museot voivat pyrkiä osallisuuteen pysyen sydämeltään elitistisinä instituutioina yksinkertaistaen monimuotoisia yleisöjään. Museohierarkiassa kuraattorit tekevät yhä merkittäviä päätöksiä, osoittamalla vain hieman valtaa museokasvattajille ja huomiota yleisölle. (Marstine 2006: 26–28.)

Graham Blackin (2005: 4) mukaan 2000-luvun museo on sosiaalisen inklusion edistäjä. (ks. myös Dodd & Sandell 2001: 33) Yleisötyön tavoite ei ole kasvattaa yhden kerran kävijöiden lukumäärää vaan kehittää ja ylläpitää osallisuutta pitkäaikaisesti. Yleisötyö vaatii resursseja, aikaa ja omistautumista, joita ilman aloittaminen on turhaa. (Black 2005: 47.) Lähteiden iästä huolimatta ne ilmaisevat samankaltaisia ajatuksia ja huolenaiheita, joita foorumissa käsiteltiin. Osaltaan se kertoo muutoksen hitaudesta sekä tiedostamisen juurtumisesta suuriin instituutioihin. Muutoksen vuoksi instituutioiden toimintaa on voitava tarkastella kriittisesti ja modernistisen museon piirteet tiedostaen.

Esitelmät Suomi-instituutissa

Foorumissa pidetyt esitelmät avaavat inklusiotyötä ja -ajattelua eri museoissa ja museokentällä yleensä. **Satu Itkosen** esitelmä *Building an Inclusive Museum Experience in Ateneum Art Museum* avasi strategian luomista vuosina 2009–2013. Puheenvuoro osoittaa muun muassa sen, ettei muutos tapahdu yhdessä yössä, tai että kerran kirjoitettu ei ole valmis tuote. Tärkeitä pointteja ovat henkilökunnan mukanaolo, Ateneumin arvot: yhdessä, näkyvästi ja ammattimaisesti, läpinäkyvä päätöksenteko, ammattitaidon jakaminen, fyysinen ja digitaalinen pääsy kokoelmiin ja avoimien aineistojen edistäminen. Pyrkimyksenä on eri kulttuurien välinen kanssakäyminen ja parempi elämänlaatu.

Sari Salovaara kommentoi puheenvuorollaan *Comment on the strategy work by the Finnish National Gallery in 2009–2013* muistuttaen, että strategia on koko henkilökuntaa koskeva ja se voi onnistua vain, jos museon johto on sille omistautunut. Tärkeää on tietoisuuden lisääminen, ulkopuolinen apu ja tiettyjen toimintatapojen lisääminen rutiineihin.

Birgit Tellmannin esitelmä *Inclusion, Diversity and Co-operational Development at the Art- and Exhibition Hall of the Federal Republic of Germany* muistutti siitä, että vaikka fyysisen pääsyn kanssa on vielä työtä, erityistarpeisille ihmisille on olemassa tarjontaa. Museossa on omistauduttu tarjoamaan kaikille kävijöille mahdollisuus kulttuuriseen osallisuuteen. Siellä on

kuitenkin kohdattu useille taidemuseoille tuttu ongelma: tiuhaan vaihtuvat näyttelyt, jotka haastavat pitkäaikaisten ratkaisujen luomisen ja resurssien ohjautumisen perusnäyttelytyölle. Myös hänen puheenvuorossa nousee esiin museon johdon mukanaolon tärkeys. Museossa on paneuduttu eri aistien avulla havaitsemiseen, ja museohenkilökuntaan on integroitu erityistarpeisia henkilöitä esimerkiksi duo-opastusten muodossa, joissa toisella oppaista on downin syndrooma, *TOUCHDOWN. An Exhibition with and about People with Down's Syndrom* -projektin myötä. Tellmann huomautti, että museot toimivat usein itsenäisesti inklusiotyön parissa, vaikka museoiden välinen yhteistyö olisi parempi ratkaisu.

Pia Hovi-Assadin esitelmä *The Accessibility Strategy and Plan of the Turku Museum Centre* valaisi saavutettavuusstrategian käynnissä olevaa työstämistä Turun museokeskuksessa. Projekti alkoi vuonna 2015 ja sen on määrä todentua viiden vuoden aikana. Projektin rahoittaa Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö. Projektin kohderyhmää edustavat kaikki mahdolliset ihmiset. Tavoitteena on käyttää saavutettavuusuunnitelmaa museokeskuksen sisäisenä työkaluna ja hyödyntää sitä toiminnan kehittämisessä. Osallistumislähestymistavan omaksuminen suunnitteluvaiheessa ja henkilökunnan kouluttamisen tukeminen teki saavutettavuudesta tavallisen osan jokapäiväistä työtä. Henkilökunnan panos kaikilta sen eri tasoilta oli merkittävää alusta alkaen. Tärkeää on myös säännöllinen arviointi, konkreettiset muutokset ja kävijäpalaute, johon reagoidaan 14 päivän sisällä. Päivitetyt ja parannellun version julkaisu on suunniteltu vuosille 2019–2020 ja se on määrä uudelleenkirjoittaa joka neljäs tai viides vuosi.

Ilona Niinikankaan ja **Suado Jaman** esitelmä *Participatory museum, diversity in action – Arooska Somali Wedding* kertoi Helinä Rautavaara -museon pitkästä, yli 25 projektin sarjasta somaliyhteisön parissa: inklusioon ei ole oikotietä. Projektien tavoitteena oli kokoelmien käyttäminen tiedon levittämiseen kulttuurisesta monimuotoisuudesta, ennakkoluulojen karistaminen ja integraation edistäminen. Projektit painottivat osallistamista ja yhteisön mukanaoloa, ja sen kohdeyleisönä olivat somalitaustaiset suomalaiset. Merkittäviksi pointteiksi muodostuivat luottamuksen perustaminen, kaikkien osapuolien tavoitteiden tunteminen, kommunikaatio, uusien työtapojen luominen ja kutsuvat tilat. Yhteisö otettiin osaksi museota ja museo asettui palveluntarjoajan sijaan oppijan rooliin.

Carola Rupprechtin esitelmä *Steps toward an Inclusive Museum – Strategies and Experiences* valotti inklusiotyötä Saksan hygieniamuseossa, Dresdenissä. Rupprechtin mukaan Dresdenissä on vahva oikeistoliike, mikä kirvoittaa kysymyksiä kulttuuri-instituutioiden roolista. Museossa on keskeistä esimerkiksi *yleisötutkimus*. Vuonna 2016 tutkimus kohdistui museomielikuviin ja odotuksiin, mikä kertoo siitä, että museo pyrkii tiedostamaan, kuinka se näyttäytyy yleisölle ja mitä

yhteisö odottaa siltä. Museo tarjoaa myös palveluja erityistarpeisille ihmisille, kuten viittomakielisiä opastuksia, selkokielisiä tekstejä sekä audio-pisteitä selkosaksalla. Rupprechtin mukaan kulttuurien mukaantuominen on mahdollista näyttely-yhteistyöllä ja näyttelysuunnittelulla sekä tuomalla yhteistyöryhmien teemoja näyttelyihin.

Esitelmät jättivät käsityksen siitä, että inklusiotyö ei ole pikaratkaisu, joka voidaan todentaa lyhyessä ajassa, vaan se vaatii pitkälistä omistautumista, uudelleenarviointia ja oman työn objektiivista tarkastelua. Erityisen merkittävää on museon johdon avoimuus ja myötämielisyys. Inklusiotyö on myös jaettu kokemus koko työyhteisössä. Tärkeää on instituution oppiminen niin abstraktilla kuin myös käytännöllisemmällä tasolla kursein ja työpajoin. Yksittäinen inklusioprojekti ei toimi sulkana hattuun, vaan luotuja yhteisösuhteita on ylläpidettävä ja yksilöitä on arvostettava. Tärkeää on myös osallisuus alkuhetkistä asti. Osallistuvalla yleisöllä tulee olla mahdollisuus paitsi kommentoida, myös saada vastauksia sekä nähdä muutoksia tapahtuvan oman panoksensa vaikutuksesta. Museohenkilökunnan on siis oltava valmis luovuttamaan valtaansa yleisölle ja mahdollistamaan ja hyväksymään vapaa ajattelu sekä ennakoimattomat lopputulokset.

Museofoorumin paneelikeskustelut

Myös paneelikeskustelut toimivat merkittävinä ajatustenvaihdon ja kehittämisen tuokioina ja nostivat esiin seuraavia teemoja: virheet inklusiotyössä, projektien jälkeinen elämä, kestävyys, inklusiotyön vastuuhenkilöstön rakenne, kokoelmatyön inklusiivisuus ja kuinka museo muuttuu projektin myötä.

Ensimmäisen paneelikeskustelun **Rita Paqvalén** avasi osoittamalla, että museoprojekteista puhuttaessa kerromme mielellämme onnistumisista jättäen *epäonnistumiset* unholaan. Inklusion parissa työskentelyssä on aina riski epäonnistua, loukata tai jättää joku ulkopuolelle. Esille nousivat muun muassa yhteisten ohjenuorien puuttuminen ja projektista opitun tallentamisen puutteellisuus. Projekteille tyypilliset useat muuttuvat tekijät kasvattavat virhemarginaalia. Toisinaan käy myös niin, ettei koko työyhteisö, organisaatio tai instituutio – mutta ennen kaikkea johtoporras – ole todellisuudessa projektin kannalla, mikä hiertää onnistumisen mahdollisuutta. Sari Salovaara muistuttaa virheiden tarpeellisuudesta, sillä niistä voi ammentaa energiaa tulevaisuuden onnistumisiin. Epäonnistumiseksi voidaan luokitella myös strategioissa suitsutetut inklusioarvojen ja tavoitteiden todentumattomuus eli projektien tai inklusiotyön laikukas, epäkestävä toimintatapa.

Kysymykset *projektien jälkeisestä yleisösuhteesta* ja osallistujien voimaannuttamisesta herättivät paljon keskustelua. Rita Paqvalén totesi, että jotta museot olisivat relevantteja ihmisille, ihmisten pitäisi nähdä itsensä edustettuina sekä esineistössä että henkilökunnassa. Näin inklusiotyö voi tulla

myös yleisölle näkyviksi teoiksi, ja he voivat kokea olevansa aidosti edustettuna museossa. Muun muassa Birgit Tellmannin museossa Bonnissa henkilökuntaan kuuluu nykyään myös kuuroja oppaita.

Kestävyyskysymykseen Ilona Niinikangas nosti esiin oppimisen käsitteen ja totesi instituution voivan asettua oppijan rooliin tiedon säilyttämiseksi ja ylläpitämiseksi. Oppiminen on luoduissa suhteissa, joita tulee ylläpitää tauoista huolimatta. Tietoa tulisi myös tallentaa ja juurruttaa ydinhenkilökuntaan, jotta opittu pysyisi museon piirissä. Carola Rupprecht totesi projektien olevan tärkeitä vaikka ne päättyvätkin. Tarve on henkilökunnalle, joka vie projektissa opittua eteenpäin museon sisällä. Paqvalén näkee projektit myös oivallisina uusien metodien kokeilemiseen ja niiden työhön soveltamiseen.

Suado Jama painotti osallistujien kunnioittamisen tärkeyttä. Inklusioprojektien aiheet ja niiden osallistajat ovat usein herkkiä, ja siten on moraalisesti väärin jättää heidät oman onnensa nojaan rahoituksen loputtua. Pirjo Hamari summasi kestävyuden keinot ja merkityksen toteamalla, että tiedon ja kokemuksen juurruttamisen lisäksi *kestävyys on myös eettinen vastuu*.

Carola Rupprechtin mukaan *museoissa on usein yksi henkilö*, joka on vastuussa inklusiosta ja hallitsee siten kaikkea tietoa yhteisöistä ja suhteista. Tehtävä olisikin levittää tietoa muillekin osastoille. Tämän myötä käännyimme jälleen instituution oppimisen käsitteeseen, mutta myös siihen, kuinka tärkeää on johtajien tuki ja omistautuminen inklusiotyössä. Suado Jaman mukaan jaetun tiedon tulisi olla tapa, sillä yhden henkilön tieto voi vääristyä tulkintojen eriäväisyyden vuoksi. Yhteisiä ohjenuoria tarvittaisiin sekä näyttelytyöhön että vuorovaikutukseen. Paqvalén vahvisti toteamalla, että yksi vastuhenkilö on hyvä käytäntö, mutta kuvioon tarvittaisiin myös muita asian parissa työskenteleviä muodostaen näin eri tasoja.

Kokoelmatyön inklusiivisuus vaikuttaa yleisön jäsenen kommentin perusteella toimivan avoimemmin aineettoman kulttuuriperinnön osalta, osittain kenties siksi että se ei ole vielä kiinteä osa kokoelmia. Rupprecht valotti Dresdenin Hygieniamuseossa mietittävän moninaisuuden teemoja kokoelmissa ja erityisesti uusia esineitä ostettaessa, mutta totesi sen olevan myös ripustukseen liittyvä kysymys; ketä museossa esitellään, missä kontekstissa ja kenen kertomana. Samoja ajatuksia esiintyy saksalaisella museokentällä myös laajemmin. Yleisön jäsenen mukaan Saksan Museoliitto on aloittanut yleisöprojektin, *Hauptsache Publikum*:in, parantamaan kävijäsuuntautuneisuutta ja kävijätutkimusta myös pienemmissä museoissa koko maassa. Rupprechtin mukaan ihmiset tulevat tietoisemmiksi monimuotoisuuden ja saavutettavuuden teemoista, joten museossa pyritään tekemään siitä normaalia, jokapäiväistä työtä.

Kuinka sitten *museo ja yhteisö voivat muuttua projektisarjojen myötä*? Suado Jaman mukaan Helinä Rautavaaran museo on somaliyhteisölle yhä hieman outo, vaikka ennakkoluulot sitä kohtaan ovatkin karsineet. Afrikkalaisille merkittävää on konkreettinen tekeminen kuvien katsomisen ollessa vieraampaa. Niinikangas kertoi museon puolesta, että museossa on ymmärretty kuinka vähän he lopulta tietävät ja että työtä on jatkettava. Hänen mukaansa projektien ei aina tarvitse olla suuria ja kuormittavia, vaan myös kevyemmän hankkeet voivat olla yhtä arvokkaita. Se riippuu kunkin yhteisön tarpeista ja yhteisöjen voi antaa opettaa museota. Arooska-projekti opetti vaalimaan yhteisön osallisuutta, jonka seurauksena museo ei ota mitään itsestäänselvyytenä.

Museon tulee myös voida kyetä luopumaan joistain vallan käytön tavoistaan saadakseen suhteet toimimaan ja rakentaakseen luottamusta. Niinikangas mainitsi esimerkkinä ajankäytön. On tärkeää antaa asioiden kehittyä omalla painollaan, vaikka odottaminen voikin rasittaa museoammattilaista. Helinä Rautavaaran museossa henkilökunnan oli myös luovuttava esineitä lainanneiden henkilöiden yhteystietoja vaatineista esinelistoista, sillä osallistujat olivat haluttomia jakamaan tämän kaltaisia yksityisiä tietoja itsestään museon kanssa. Muutos voi näin piillä myös kyvyssä tehdä kompromisseja. Rupprechtin mukaan suuremmat osallistujamäärät kasvattavat intressien ja perspektiivien eroavaisuuksia. Sukupolvenvaihdos museoammattilaisten parissa näyttää kuitenkin valoisaa tulevaisuutta, sillä vasta kentälle astuvat museoammattilaiset näyttävät suhtautuvan avoimemmin valtakysymyksiin.

Future Lab – Nykyisyys ja tulevaisuus

Entä missä sitten olemme ja mihin olemme matkalla? Foorumin päättävät pöytäkeskustelut Berliinin juutalaimuseossa poikivat pohdintoja ja näkökulmia inkluusiotyön tilasta ja mahdollisesta tulevaisuudesta sekä suomalais-saksalaisen yhteistyön kehittämisestä. Keskusteluaineisto tiivistää myös hyvin foorumin aikana pohdittuja teemoja tarjoten neuvoja siihen, mitä inkluusio on ja kuinka sitä voidaan tavoitella.

Polveileva keskustelu **Heidi Hämäläisen** ohjaamana kysymyksen *Missä olemme nyt?* ympärillä muistuttaa, että meillä on vielä joissain tapauksissa tekemistä jopa perus-saavutettavuuden, eli esteettömyyden parissa. Monia metodeja on jo varsin yleisesti käytössä fyysisen saavutettavuuden lisäksi, kuten selkokieli, integraatio, projektit ja jaettu tieto, joiden käyttö vaihtelee museoittain. Jokseenkin epäselväksi jäi niiden kohtalo, jotka eivät varsinaisesti kuulu tavanomaisiin kohderyhmiin.

Inkluusiokeskustelun käyminen enimmäkseen kentän sisällä tai yksittäisten osastojen kesken koettiin ongelmalliseksi. Inkluusio on usein myös jotakin ylimääräistä, lisättyä tai integroimatonta toimintaa museon tarjonnassa. Lisäksi asenne inkluusiota kohtaan henkilökuntien sisällä vaihtelee, joten sen

merkitys on jäänyt määrittelemättömäksi ja museokasvatusosastojen edistämäksi näkökulmaksi, vaikka se usein laitetaankin koristamaan kirjoitettuja strategioita. Tämä näkyy myös työlle myönnetyssä taloudellisessa tuessa, sillä sitä varten on usein haettava ylimääräistä projektirahoitusta tai sille ohjattu rahoitus on minimaalisissa rajoissa ja usein epävarmaa.

Myöskään välittömät hyödyt eivät ole välttämättä heti näkyvillä ja taloudellisen hyödyn ja yhteisön hyvinvoinnin välillä on epätasapaino. Keskustelijoiden mukaan sosiaalinen inklusiotyö vaatii muutosta museon perspektiivistä yleisön perspektiiviin, vallan jakamista, yleisön kanssa tekemistä, koko museon myönteistä suhtautumista sekä aidon osallistamisen ymmärtämistä. Se, missä olemme nyt, on vaikea yksiselitteisesti määritellä, sillä jollakin tasolla olemme vielä pohtimassa, mitä sosiaalinen inklusiotyö voi parhaimmillaan merkitä, ja toisaalta yksittäiset museot ovat hyvinkin sitoutuneita yhteisöjensä elämään. Voisi kenties sanoa, että haemme kentän yhteisiä ohjenuoria ja käsitteiden päivittämistä sekä tietoisuuden levittämistä instituution sisällä. Olemme asettamassa tavoitetta.

Toinen pöytäkeskustelu pohti foorumin varsinaista teemaa, eli inklusiota tulevaisuuden strategiana, odotuksiamme ja sitä mitä haluamme saavuttaa tulevaisuudessa. Keskustelijat pureutuivat Birgit Tellmannin esittämiin teemoihin aiheesta; heille esimerkiksi avain menestykseen on museotiimin itsensä esittämä monimuotoisuuden demografinen todellisuus. Museon paremman avaamisen keinoiksi esitettiin yhteistyötä tai museotyön esittelemistä kouluissa ja yliopistoissa. Näin käsitys museosta kehittyisi varhaisemmin. Lisäksi inklusiotiimien perustaminen sekä yhteisen työväylen ja yhtymäkohtien löytyminen kentällä ovat tärkeitä. Keskustelijat pohtivat aihetta myös kokoelmien ja näyttelyiden näkökulmasta kysymällä ketä kokoelmat edustavat tai eivät edusta ja kuinka vähemmistöjen kanssa voidaan työskennellä ja kuinka heitä voidaan esittää moninäkökulmaisesti.

Museon johdon läsnäolo ja vastuunotto prosessissa muodostui myös painavaksi teemaksi. Prosessin tulisi tapahtua samanaikaisesti ylhäältä alas ja alhaalta ylös, ja museotyöryhmän itsessään tulisi myös muuttua. Työhön voidaan ryhtyä kokemuksen kartuttamisella erilaisin projektein, mitä epäilemättä tapahtuu jo merkittävästi, mutta seuraavat askeleet sisältävät projektien tulosten hyödyntämistä ja niiden työstämistä ohjenuorien luomiseksi.

Kolmas pöytäkeskustelu käsitteli suomalais-saksalaista yhteistyötä museokentällä tulevaisuudessa. Dr. Matthias Hamannin (Museumsdienst Köln) koostama yhteenveto käsitteli muun muassa tämän raportin osuutta sekä tulevan yhteistyön tavoitteita, sen edellytyksiä, strategioita ja teemoja. Tapahtuneen foorumin ja tämän raportin perusteella voimme rakentaa keskustelu- ja tiedonvaihtoportaalien verkkoon pitämään keskustelua yllä. Yhteistyötä olisi paras jatkaa rinnakkain tapaamisin ja yhteistyöverkostoin sekä integroida erityyppisiä museoita keskustelun piiriin. Tuleva

yhteistyö edellyttää tietenkin resursseja, joten vakaa rahoitus ja tuki ovat merkittäviä. Mahdollisuus muun muassa EU-tukeen on syytä tutkia. Tämän toiminnan puitteissa on mietittävä myös oppimisen näkökulmaa, jolloin tulee kysymykseen esimerkiksi vaihto-ohjelman luominen ja ystävyyskaupunkitoiminta.

Myös tämän prosessin edellytetään takaavan moninaisuutta alusta lähtien, juurruttavan tavoitteita ja strategioita museohierarkioihin sekä luovan räätälöityjä tiimejä yhteensopivin henkilöihin, laitoksiin ja konteksteihin. Yhteistyön strategia perustuu kollegiaaliseen neuvontaan ja tukeen, pyrkii yhteisten kysymysten ja ongelmien työstämiseen ja parhaisiin työesimerkkeihin tutustumiseen museotyön eri osa-alueilla. Yhteistyö voi olla myös ohjelma, joka sisältää erilaisia yhteistapaamisia, vaihto-ohjelmia, konferensseja, työn seurantaa ja kumppanuuksia. Tätä tarkoitusta varten valmisteluryhmän perustamisen voi aloittaa BVMP:stä ja Pedaali ry:stä, sekä esimerkiksi Deutsches Museumsbund:sta ja Museovirastosta. Seuraavan tapaamisemme odotamme koittavan vuonna 2018 vastavuoroisesti Suomessa. Tuleviksi teemoiksi ehdotetaan inklusiota, yleisötyön kehittämistä, koulua ja senioreita. Järjestäjätimi tahtoo kiittää foorumin mahdollistaneita tahoja sekä osallistujia omasta panoksestaan. Ensiarvoisen merkittävää on juurikin keskustelu ja siitä kipinä saavat inspiraatiot tulevaisuuden inklusion edistämiseksi museoissa. On mielenkiintoista nähdä, mitä vuosi 2018 tuo asian tiimoilta tullessaan!

Raportista on aiemmin julkaistu tiivistetympi versio saksankielellä käännettynä Saksan museopedagogisen liiton ammattilehdessä Standbein Spielbein -a journal of the Bundesverband für Museumspädagogik e.V. Sekä saksaksi käännetty että suomenkielinen versio tiivistetystä raportista lähetettiin kaikille foorumin osaanottajille sähköpostitse ja sille annettiin lupa tulla julkaistuksi osaanottajien kotisivuilla.

Kirjoittaja on taiteen maisteri (kuvataidekasvatus) ja Väitöskirjatutkija Lapin yliopistosta.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Black, Graham. 2005. *The Engaging Museum. Developing Museums for Visitor Involvement*. The Heritage: Care-preservation-management. Routledge: London and New York.

Dewdney, Andrew; Dibosa, David & Walsh, Victoria. 2013. *Post-Critical Museology: theory and practice in art museum*. London and New York: Routledge.

Dodd, Jocelyn & Sandell, Richard. 2001b. *Social roles and responsibilities*. Perspectives on museums, galleries and social inclusion. Jocelyn Dodd and Richard Sandell (edit.) University of Leicester. Iso Britannia. 23–35.

Falk, John F. & Dierking, Lynn D. 2013. *The Museum Experience Revisited*. Left Coast Press Inc. Walnut Creek. California.

Fleming, David. 2002. *Positioning the Museum for Social Inclusion*. Museum, Society, Inequality. Richard Sandell (toim.) Lontoo: New York: Routledge.

Fyfe, Gordon. 2011. *Sociology and the Social Aspects of Museums*. A Companion to Museum Studies. Sharon Macdonald (toim.) Wiley-Blackwell. Iso-Britannia. 33–49.

Holescher, Steven. 2011. *Heritage*. A Companion to Museum Studies. Sharon Macdonald (toim.) Iso-Britannia: Wiley-Blackwell. 198–218.

Hooper-Greenhill, Eilean. 2000. *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. Routledge: USA and Canada.

Janes, Robert R. 2007. *Museums, Social Responsibility and the Future we Desire*. Museum Revolutions. How museums change and are changed. Edit: Simon J. Knell, Suzanne MacLeod and Sheila Watson. Routledge: London and New York. pp. 132–146.

Jung, Yuha. 2010. *The Ignorant Museum: Transforming the Elitist Museum Into an Inclusive Learning Place*. The New Museum Community. Audiences, Challenges, Benefits. A Collection of Essays. Edinburgh: MuseumsEtc.

Lindauer, Margaret. 2006. *The Critical Museum Visitor*. New Museum Theory and Practice. An Introduction. Janet Marstine (toim.). USA: Blackwell Publishing. 203–225.

Marstine, Janet. 2006. *Introduction*. New Museum Theory and Practice. An Introduction. Janet Marstine (toim.). USA: Blackwell Publishing. 1–36.

McCellan, Andrew. 2003. *Arts and its Publics, Museum Studies at the Millennium*. Malden, Oxford, Melbourne & Berlin: Blackwell Publishing Ltd.

Salovaara, Sari. 2004. *Hyvä museo on saavutettava museo*. Valistus/museopedagogiikka/oppiminen. Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Marjatta Levanto ja Susanna Pettersson (toim.). Taidemuseoalan kehittämisyksikkö Kehys. Valtion taidemuseo. Karisto: Hämeenlinna. 64–75.

Simon, Nina. 2010: *The Participatory Museum*. Museum 2.0. Santa Cruz, California.

Sternfeld, Nora. 2012. *Playing for the Rules of the Game! Participation in the Post-representative Museum!* Saksasta englanniksi: Erika Doucette ja Sam Osborn. Das partizipative Museum. Zwischen Teilhabe und User Generated Content. Neue Anforderungen an kultushistorische Ausstellungen. Transcript: Bielefeld.

Taket, Ann; Crisp, Beth R; Graham, Melissa; Hanna, Lisa and Goldingay, Sophie. 2014. *Scoping social inclusion practice*. Practicing Social Inclusion. Edit: Ann Taket, Beth R. Crisp, Melissa Graham, Lisa Hanna, Sophie Goldingay and Linda Wilson. Routledge: London and New York.

Painamattomat lähteet

Alavuotunki, Anna. 16.10.2017. Paneelikeskustelun muistiinpanot.

Hamann, Matthias. 17.10.2017. Future-Lab pöytäkeskustelun yhteenveto.

Hovi-Assad, Pia. 16.10.2017. The Accessibility Strategy and Plan of The Turku Museum Centre. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti.

Hämäläinen, Heidi. 17.10.2017. Future-Lab pöytäkeskustelun yhteenveto.

Itkonen, Satu. 16.10.2017. Building an Inclusive Museum Experience in Ateneum Art Museum. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti.

Itkonen, Satu. 4.10.2017. Abstarckt. Esitelmän muistiinpanot.

Niinikangas, Ilona & Jama, Suado. 16.10.2017. Participatory museum, diversity in action. Arooska Somali Wedding. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti.

Paneelikeskustelu 1. 16.10.2017. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti. Berliini. Nauhotus ja litterointi Heidi Hämäläinen.

Paneelikeskustelu 2. 16.10.2017. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti. Berliini. Nauhotus ja litterointi Heidi Hämäläinen.

Rupprecht, Carola. 16.10.2017. Steps Toward an Inclusive Museum. Strategies and Experiences. Deutsches Hygiene-Museum. Dresden. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti.

Salovaara, Sari. 16.10.2017. Comment on the Strategy Work by the Finnish National Gallery in 20009–2013. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti.

Salovaara, Sari. 16.10.2017. Paanelikeskustelu 2. Muistiinpanot.

Tellmann, Birgit. 16.10.2017. Inclusion, Diversity and Co-operational Development at the Art- and Exhibition Hall of the Federal Republic of Germany. Suomalais-saksalainen museofoorumi. Social Inclusion as a Strategy for the Future Museum. Suomi-instituutti.

Tellmann, Birgit. 2017. Esitelmän muistiinpanot.

Tellmann, Birgit. 17.10.2017. Future-Lab pöytäkeskustelun yhteenveto.